

Lázár Ervin

ZÁRVÁNYOK

Fehér Tamásnak

A ruhásszekrény aljában őrizte a kincseit. Egy útlevel 1922-ből, a magyaróvári gazdasági akadémia oklevele, egy bizonyítvány, hogy 1931-ben Hadik gróf seregélyesi gazdaságában volt segédtiszt, oklevél tsz-agronómus korából, egy beszáradt tintájú tintenkuli, az alsórácegresi gazdaság testes főkönyve 1938–1943, cukorjegy a sárszentlőrinci jegyzőség körbélyegzőjével, a háborúban elvesztett lovak passzusai, egy lószerszámra szerelhető száncsengő – és az üveglapok. Az őszöreg fényképnegatívok. Mintha mondta volna, hogy egyszer majd előhívhatja őket. Mintha még a technikáról is érdeklődött volna: „ugye van, aki ért ehhez?” De aztán soha sem került rá sor. Most itt tartom a kezemben; súlyos, vastag papírtasak, csisszenve jön ki belőle a sötét üveglap, óvatosan fogom éles, érdes szegélyét. Mintha még a fotósra is emlékezném. Vagy ez képtelenség? Mintha a kút mellett állt volna ez az ember. Nagyon öregnek látszott, éppen olyan vörös szakálla volt, mint Kiss Iván uraságnak. Háromlábú állvány tartotta a fotómasináját. Egy jókora fadobozt, kallantyúkkal és billentyűkkel, a vége elkeskenyedő harmonika, fényes, kerek üvegszemmel a végén. A fadoboz másik oldalán fekete lepel, az alá bújt a vörös szakállú ember fényképezés közben, a bal kezét valamiért magasra tartotta. Most ezt valóban láttam? Ott láttam vagy valamikor sokkal később és máshol? Nem tudom. Csak ez a bizonyos. Ez a papírtasakból előbújó érdes szegélyű üveglap.

Óvatosan a fény felé tartom. Egybefolyó feketeség. Előveszem a többit is, valamennyit megnézem az ablak világosságában. De egyiken sem látok semmit. Talán élesebb fény kellene. Mit akarsz, emberfia? Az idő megtette a dolgát, megfeketedtek és kész. Azért is meggyújtom az asztali lámpát. Magam felé fordítom az ernyőt, az üveglapot közvetlenül az égő elé tartom. A feketében világosabb cirkalmak, felfénylő foltocskák, erőltetem a szemem. Nicsak, hiszen ez a ház. A régi házunk monarchia-sárga homloka. Tessék! Már azt is látom, hogy sárga! Pedig ez garantáltan fekete-fehér, akarom mondani fekete-fehér felvétel. Két fényes ablakszem néz dél felé, mellettük

a titokzatos vakablak. E mögött lakott Tupakka, a kilométeres szakállú manó, napszállat után lehetett kilesni, amikor a ház homloka előtti kiskertben becsukódtak a tátikák. Akkor is csak jó messziről, leginkább ha fölmászott az ember a terebélyes fehéreresznyefára s onnan figyelt szemmeresztve. Magát Tupakkát alig-alig lehetett látni, de azt, ahogy a hosszú fehér szakáll bekúszik utána a kertbe, azt annál inkább. S nézd, ez egy figura! Itt a vakablak előtt. Lehet, hogy ez maga Tupakka? Rálehelek az üveglapra, fényesítgetem. Vagy lehet, hogy én vagyok? Egy manó vagy egy gyerek.

Ez a ház volt a bizonyosság. A varázsgömb sérthetetlen közepe. Ahol a család sugárzó szeretetében minden a helyére zökkent, semmi karc, semmi lehelkedő veszedelem, minden békés, minden kiszámítható.

Ez most reggel vagy este? Mit kerestem az elhagyottan álló házban? Itt aludtam, igen, a réges-régen semmivé mállott heverőn, és reggel döbbsen láttam, hogy nagy repedések ágaznak szét a falban, a mennyezet és a háztető eltűnt, fektemben látom az eget, szeszélyesen változó alakú felhők úsznak rajta. A felhők, égi vándorok, mindig távoli világok üzenetét hozzák. Bámulod a felhőket, megbillen a tér, az idő. Emberi arcok, állatok formázódnak, az elefánt ormánya foszlányokra bomlik, kinyílik egy nagy szem, nem kétséges, téged néz. Mégis csak este van. Vöröslök odafönn a felhők szegélye. Az ablakon nem látok ki, fel kell másznom a romlott fal tetejére. De mire felérek, majdnem átláthatatlan sötét lesz. Valami mocorog ott kint. Erőltetem a szemem. Mi ez? Nem kétséges. Az erdő. Közledik. Körülveszi a házat. Betolakszik a gyümölcsöskertbe. Kiugranék, hogy megnézzem közelebből, de egy rohanó embert látok, lélekszakadva fut ki az erdőből, első ránézésre csavargónak látszik, rám pillant, mintha régi ismerősre. Menekülj! – ordítja. Most már én is hallom az erdőből a vadállatok csörtetését. Meneküljek? De hova? Amikor azt gondoltam, hogy ez a végső menedék. Talán oda kellene menekülnöm, ahol Tupakka lakik. Ne ijedezz, ember, ez csak egy régi üvegnegatív, mit látsz rajta? Nem látod, hogy majdnem teljesen fekete, nem látod, hogy megfeketítette az idő?

Nem kétséges, ez három nő. Egy ifjú és két öreg. Forgatom a fekete üveglapot, az arcok mintha élesebbek lennének. Nicsak, de hiszen ezek paraszt-őseim. Az ifjú a nagyanyám, Mányoki Erzsébet. Fekete röpikében van, a nyakánál finom, keskeny csipkefodor. A szemét összehúzza, mintha attól tartana, hogy valamilyen merénylet készül

ellene, de nincs rajta félelem, csak dac. Amikor ez a kép készült, nyilván már megszülte mind a három gyerekét. Mellette a testvére, Zsuzsanna, de ő már mint öregasszony. Látszik, nem fényképezkedésre öltözködött, csak úgy az istállóból jövet – talán épp az ökrök elé dobott egy nyaláb szénát – állt oda a testvére meg a másik öregasszony közé, aki botra támaszkodva áll, kicsit távolabb a testvérektől, szigorú, éles arca van, s a bot ellenére is szálegyenes, ő a legmagasabb közülük. Nagyon nehezen ismerem rá. Ki is ő? Aztán fölremlik a réges-régi elsötétített parasztszoba. „Menj be, köszönj Erzsébet nénédnek!” Hat- vagy hétéves lehetek, markolgat a félelem. Az elsötétített szobában avítas, birsalmaillattal elkevert szagok lengenek, a szemem lassan szokja a félhomályt, látom, a szoba sarkában a cserépkályha mellett egy öregasszony ül. Valami trónusfélén. A támla jócskán a feje fölé magaslik. Mint egy alvilági királynő, olyan merev és megközelíthetetlen. Nyilván elrebegtem a köszönést, nem emlékszem már, csak arra, hogy hosszú csend után megszólalt: „Szóval te vagy a Pista kisebbik fia.” Egy kicsit várt, s talán azért, hogy ne féljek tőle vagy talán azért, hogy érezzem rokoni jóindulatát, így folytatta: „Gyere, ihasz a piros orvosságomból.” Kénytelen voltam közelebb lépni. A keze ügyébe eső kis asztalkáról fölemelt egy poharat és a kezembe adta. Ittam belőle egy kortyot. Vörösbor volt. Persze, ő az apai nagyapám testvére, Szabó Pálné született Lázár Erzsébet.

Eszembe se jut, hogy ez a három nő sem időben, sem érzelmi okok miatt nem kerülhetett egy képre. Hiszen amikor Zsuzsa néném öregasszony volt, testvére, a nagyanyám már réges-régen meghalt, Lázár Erzsébettel pedig semmi pénzért nem „vetetkeztek” volna le együtt.

Hiszen azt mondta Zsuzsa néném Lázár Erzsébetre: „Ő ölte meg az anyádat!”

Akkor már egyedül élt a falu közepi, zsúpfedeles parasztházban, férje, Kiss József, akit nekünk „sógor bácsi”-nak kellett szólítani, pár éve meghalt. A füstös konyha küszöbére szoktunk leülni beszélgetni, valamiért ezt a helyet szerette legjobban. Innen rálátás nyílt az udvarra, a szomszéd ház fala előtt álló kontyos pincére, a kútra, az udvar hátuljában a disznóólra és az előtte álló szentivánialma-fára, melynek a termését odahaza mindenki pamuk-ómának nevezte. Kezembe nyomta a lepattogzott zománcú, kék bádoggancsót, leküldött a pincébe borért, többször is a lelkemre kötve, hogy „el ne szórd a bort”. Joggal, mert amikor a hordóba eresztett piros gumicsövet rosszul szívtam

meg és a torkomra szaladt a bor, bizony ki-ki lötyyentettem néhány decit a pince homokos padlatára. Csak észre ne vegye. Mert a „pazallást” ki nem állhatta. Ma is az ő szemrehányó tekintete kísér, amikor ételmaradékot kotrok a szemetesvödörbe vagy egy alig-alig lyukas zoknit hajítok el. Persze, biztos látja; majd megkapom a magamét.

A pince után a padlásra kellett mennem, leszelni egy darab sonkát, hogy legyen mire bort inni. Képzelfelhetni, milyen kellemes beszélgetéseket folytattunk. Akkor ő már „szektás” volt, reformátusból nazarénus lett, minden sonkaevés előtt elmondta: „Nem az a bűn, ami bemegy a szájon, hanem az, ami kijön.” S én, a fellengzős kamasz, Világ-hódító Felületes Ervin, alig-alig értettem, miben van részem. Úgy ültem ott, mit egy világutazó, aki az őserdő mélyén egy bennszülött gyermek megmeséit hallgatja. Aki a műveltség és a civilizáció olimposzi magasából kegyesen leereszkedett egy alsóbbrendű világba. Holott az öregasszony – ha nem is olvasott soha Dosztojevszkijt s fogalma sem volt a másodfokú egyenletről és sohasem látott még angolvécét – százszor műveltebb volt nálam, pontosan eligazodott a saját világában, legalább annyi információt őrzött az agyában, mint egy egyetemi professzor, s ami még lényegesebb, összefüggéseit ugyanúgy látta, mint bármely más alkotó ember. És hogy az életről, az örömről és a tragédiákról mennyivel többet tudott, azt majd csak akkor tudom meg, amikor nekem is kezdenek róla halvány sejtelmeim támadni.

„Ő ölte meg az anyádat” – hallom, és persze tudom, hogy nem anyámról van szó, hanem a nagyanyámról, Mányoki István és Porteleki Juliska legidősebb gyermekéről, Erzsébetéről. Zsuzsa néném az anyámat következetesen kihagyja a családi sorból. Ki tudja, miért. Talán nem fér az elképzeléseibe a messzi városból érkezett polgárleány. Vagy talán akaratlanul így akarja érzékeltetni, hogy rokonsági fokunk szorosabb, mint ahogy az anyakönyvekből kimutatható. Majd csak akkor barátkozik össze anyámmal, amikor családunk a szomszédos, Zsuzsa néném házában is szegényesebb, romladozó parasztházba szorul, átvészelve a Rákosi-korszak egy számunkra különösen nehéz időszakát. Akkor megbizonyosodik róla, hogy kicsoda is az én anyám, és egy szép napon Tusikámnak szólítja. Nagy falak dőltek le. De akkor még Mányoki Erzsébet az anyám, aki dacosan néz rám csipkegallérja fölül a megfeketedett üvegnegatívra. Nagy szerelembe esett a nagyapámmal, Lázár Istvánnal, a gőgös és hetyke árendás kocsmáros család legidősebb fiával. De ők gazdagabb lányt szántak a legidősebb fiúnak. Akkora volt az ellenkezés, hogy nem váltották meg a fiukat a katonaságtól, pedig

elég gazdagok voltak hozzá. Hadd vigyék el hét évre, ennyi idő alatt majd elfelejti a Mányoki leányt. Elment hát a fiú katonának, de mitagadás, későn. A baj akkor már megtörtént. Zsuzsa néném figyelemreméltó dramaturgiai tehetséggel adja elő a jelenetet, amikor rabiátusan szigorú apjuknak tudomására kellett hozni a szégyent. Ahogy a keze önkéntelenül megrándult, nem tudták, kés vagy ostor után kutat-e, de végül is Erzsike vállára tette a kezét és azt mondta: „Nem baj, lányom.” Apám már egyéves volt, amikor a felejtésre ítélt baka hazajött szabadságra és feleségül vette a fia anyját. Hogy a szülők beleegyezésével-e vagy ellenükre, arról nem szól a fáma, de abból a pusztá tényből ítélve, hogy Zsuzsa néném erről soha sem beszélt, valószínű, ők is beleegyeztek. Csak annyit jegyzett meg, hogy a dologba valószínű a boszorkány is besegített. Merthogy az öreg gőgös Lázárt éjszakánként boszorkány látogatta, alighogy elaludt, a banya ráült és elviselhetetlenül nyomta a mellét. Csuromvizesen, nyögve riadt föl az öreg minden éjszaka. Úgy kellett neki, nem? A hét faluban ismert, hírhedett jajasasszony, aki állítólag egyszer egy veszett disznócsordát is meggyógyított, riasztotta el a boszorkányt, azt tanácsolván, hogy viseljen az öreg egy rézkarikát a bal fülében, az segít. És állítólag segített. A dolog valódisága mellett tanúskodik a tény, hogy a későbbiekben a falubeli más Lázár Istvánoktól való megkülönböztetés végett a boszorkány látogatta ember a Fülönfüggős ragadványnevet kapta.

Mányoki Erzsike pedig, immár tiszteletreméltó házassági kötelékben, az apám után még két gyermeket szült, és nem sokkal később negyedszer is teherbe esett. Ekkor ült össze a Lázárok kupaktanácsa és kimondta a szentenciát, ami sok az sok, ez a gyermek nem születhet meg. Isten bocsássa meg, ha bárkit megrágalmaznék. Nekem is, Zsuzsa nénémnek is. Mert ő azt állította, hogy a végrehajtást a sok mindenben járatos asszony, az én „piros orvosságos” nagynéném vállalta.

Nagyanyám belehalt a vállalkozásba. 1912-t írtak, huszonhét éves volt. Három árva maradt utána; a hétéves Pista, az ötéves Jancsi és a hároméves Erzsike.

Apám haláláig örökös árvaságban élt. Az anyja, mint egy csillag. Még minket és beborított a fénye. És a hiánya.

Itt a három gyerek. A felvétel valószínű a pálfai Mányoki-portán készült. Ezt a mögöttük világító fehér házfalból elősötétlő alacsony ablak, meg a foghíjas téglájú tornác sejteti. A két fiú egyforma ruhában, apám Jancsi öccse vállára teszi a kezét, Erzsike előttük ül egy sámlin, fodros ruhában, az alsószoknyája csipkéje kivillan a szoknya alól.

Az üveglap homályában foszladozó vonalak. Ez valamilyen út. Honnan? Hová? Most már rémlik; nem sokkal apám halála után történt. Ballagtam a homályba hulló, éjszakába forduló estében a néptelen úton, és egyszer csak valaki megszólalt a hátam mögött: „Ne ijedj meg!” De hiszen ez apám hangja. Éreztem, a vállamra teszi a kezét. Lassan, a helyzet különösségéhez képest nem is nagyon szorongva megfordultam, és megláttam magam mögött az apámat. A magasba kellett emelnem a tekintetem, mert éppen csak a térdéig értem, egy kicsit előre kellett hajolnia, hogy elérje a vállam. Ezt a pillanatot örökítette meg a vörös szakállú ember furcsa masinája.

Gyermekkoromban azok voltak a legboldogabb pillanatok, amikor elmehettem vele a határba. Ragaszkodott hozzá, hogy a gondjaira bízott birtok minden négyzetméterét ismerje. Begyalogolt a búzavetések közepébe, lehajolt, beletúrt a földbe, hogy lássa a már csomósodó növény gyökerét. A lucernaföldön meg a térdig érő kukoricásban fölriasztottunk egy-egy nyulat, a füzesben nagy burrogással fácánkások kaptak szárnyra, ha ránk esteledett odakint, hallottuk az ugar tyúk éles füttyjeleit és a legelőn láttuk a lappantyú földközeli suhanását. Közben fogtam a kezét. Én voltam a világon a legnagyobb úr.

A lószerszám az istállóban egy szögre akasztva függ. Leemeled a kantárt, belépsz a ló mellé, megszabadítod a fejét a kötélből készült kötőféktől és a helyére teszed a kantárt, mégpedig úgy, hogy először a zablát teszed a ló szájába. A ló fülét, ha beszorult volna, eligazgatszod, bekapcsolod az álladzót. Ráteszed a lovakra a szerszámot, becsatolod a haslót, odavezeted őket a kocsihoz. A rúd mellé állítod őket. Nem mindegy, hogy melyik oldalra, mert mindegyiknek megvan a helye. A rúd végén lóg a tartólánc. Befűzöd a hám elején található vaskarikába, megfelelő hosszúságúra húzva bekapcsolod. Bemegy a lovak közé, kioldod a kifogáskor bokorba kötött istrángot és rákapcsolod a kisafákra. Mind a négyet. Előveszed a gyeplőt, befűzöd a kápakarikákba. A gyeplő kocsis felé eső része a szár. A szár mindkét vége kettéágazik a kápakarikák előtt. A külsőket rácsatolod a külső zablakarikákra, a belsőket keresztbe teszed – ez a keresztzsár –, tehát a bal oldali szárból elágazót a jobb oldali ló belső zablakarikájára csatolod és fordítva, így ha jobbra akarod téríteni a lovakat és a jobb oldali gyeplőszárat húzod, azt mind a két ló a jobb oldali zablakarikáján érezze és jobbra forduljon. Földesurunk könnyű parasztkocsiba fogott két kis arabs szürkével szokott kijárni hozzánk Alsórácegresre Cecéről. Egyszer engem küldtek befogni, amikor hazaindult. Nagy

megtiszteltetés volt. Nyolcéves voltam? Kilenc? Nagyon büszke voltam a feladatra, íme emberszámba vettek, de ezer jaj, én balga a kereszt szárát elfelejtettem keresztbe tenni. Így aztán irányíthatatlanok lettek a lovak, mert akár a jobb oldali szárát húzta az öreg, akár a másikat, csak az egyik ló érezte. Már a Nagysarok előtt le kellett kecmergnie a féderes ülésből, hogy kijavítsa a hibámat; keresztbe tegye a kereszt szárát. Jó kövér ember volt, neheze esett leszállni, fölszállni. Aki akart, röhöghetett rajta. „Milyen jól megtréfáltad” – dicsérték. Én meg nem mertem megmondani, nem tréfa volt, csak tévedés.

A képen látni, ahogy az öreg erőlködve lelép a kocsiról, a föld is nyög, ő is. Én meg pirulok. Kétszeresen is.

Nem tudom pontosan, hol készülhetett ez a kép. A Kisszékely felé vezető horgosban (horgosnak hívják errefelé a magas löszfalak közt vezető mélyutat) vagy a ráadási lejárónál? Megmozdul az út pora, mintha mocorogna valami alatta. De ez nem valami, ez maga a por. Összeáll belőle egy óriáskígyó feje, rémülten nézem, mi lesz ebből? Lassú, méltóságteljes csusszanással kijön a földből, ekkor látni, hogy nem kígyó, mert négy vékony hosszú lába van, a hátán kibomlik egy kékesfehéren sziporkázó, fénylő sárkánytaréj, és a fura állat fura tétova ügetéssel távolodik. Itt sejlik az üvegnegatívon, térben és időben elhelyezhetetlen.

Ellenzős katonasapkában áll a képen. A lába szárán a K.u.k. hadseregben rendszeresített fásli. Kihúzza magát, de így is elesettnek, riadtnak látszik. Fakó a háttér, fakó ő maga is, az első világháborús bak. „Hozzákényszerítettek” – mondja Zsuzsa néném. Ez a férje, Kiss József, a mi „sógor bácsink”, akivel legalább negyven évig élt házasságban. Anélkül, hogy ezt a kényszert, amit most emleget, akárcsak megsejldíthettem volna, amikor még élt a férje. Hiszen a szélütése után évekig ápolta, forgatta, etette, tisztába tette. Úgy tudtam, zokszó nélkül. Gyereük nem született, az öregasszony apámra és ránk, a testvére unokáira zúdította túlcsonduló, ki nem élhetett anyai szeretetét. A férje mindig szótlan volt, háttérbe húzódó. Örök bánata maradt, hogy nem nőtt szőr az arcán – márpedig mit ér egy férfi bajusz nélkül? A kíméletlen népnyelv nem is kegyelmezett neki: Bórbajcú volt a ragadványneve. Bórbajcú Kiss József. „Mert szomszédos volt a telek, úgy döntöttek a szülők, hogy össze kell házasodnunk. Hadd menjen egybe a kettő. Ezért van ez a nagy kert meg a két ház egymás mellett.” De a hangjában megrezdül valami más is, valami, amit még sose hallottam, amit nem rezdíthet meg egy, végül is belenyugvással

fogadott kényszerházasság. Talán csak nem? És mert megered a nyelve, pillanatok alatt összeomlik rossz kaptafára készült elképzelésem a fekete öregasszonyruha mögött rejtőző lélek titkairól. Ami mögé csak imádságot, apró-cseprő gondokat, mitagadás; szürkeséget és csendes unalmat képzeltem. Az öregasszony bevallja sohasem múló nagy szerelmét, egy bizonyos Mihály iránt. Akit ifjú korában lángolva szeretett, s ma is másképpen ver a szíve, ha rá gondol. A történet vadromantikus, mintha egy tizenkilencedik századi beszély-szerző találta volna ki. Az úri fiútól teherbe esett zsellérlányról, akinek, mielőtt megszülné gyermekét, az úrfi pénzért férjet szerez. A falu toprongyos kondását, aki egy újonnan épült házért és tíz hold földért elveszi a lányt. Megszületik Mihály, de a kondás nem bírja elviselni a szégyent, és rátartí házának mestergerendájára fölakasztja magát. Sohasem értettem korábban, hogy miért épült az az előkelő tornácos ház, kissé gőgösen, a többi házaktól tisztes távolságban egy tágas térség közepére. Hát ezért. Ez a gyermek, ez a Mihály lett Zsuzsa néném örök beteljesületlen szerelme. „S ez a Mihály – kérdezem – legalább tudott róla?” Nem válaszol, csak hosszú hallgatás után mondja: „Isten bocsássa meg nekem!” Valami olyasfélét mondok, hogy nem bűn az, ha az ember szerelmes. De nem is a szerelemre mondta. Futkos a hátamon a hideg. Mert amikor a szélütött József már se beszélni, se mozdulni nem tudott, az öregasszony csak mondta, csak mondta neki. Mihályt, a szerelmét, az elrontott házasságot, a gyerektelenséget. „Abban reménykedem, hogy nem értette... De látszott a szemén, hogy minden szót megért... Isten bocsássa meg nekem!”

Amikor ő is meghalt, ki kellett rakodnom a szekrényéből, a patyolatfehér alsószoknyák, a saját maga szőtte lepedők, kenyérruhák és törölközők között találtam egy kis pruszlikot. Lánykorában viselhette. Belül két hosszú pántlika fityegett rajta. Hosszasan gondolkoztam, mi célt szolgálhatott, amikor eszembe villant egy emlék egy pécsi „rosszlány”-ról. Ő is ilyen pántlikákat viselt melltartónak.

A szekrény aljában meg zsebkendőbe csomózott fémpénzeket találtam. Egy rubel ötvenvalahány kopejkát a cár arcképével. Ez volt Bórbajcú Kiss József első világháborús hadizsákmánya.

Nézem a fakó képet; elveszetten feszít rajta a fakó baka.

Ez itt egy fénylő kis pontocska. Közelebb hajolok az üveglaphoz, a pontocska egyre fényesebb lesz, megüti az orromat a borotvaszappan illata. Igen, ez egy vasárnap reggel, a keletre néző szobaablakon teljes pompájában betűz a nap, ragyognak a barna bútorok. Apám

meleg vizet önt a bádogg mosdótálba, a fiókból előveszi a borotvakészt, a szőke pamacsot, amit még akadémista korában vett Magyaróváron. Az ablaknyitó kallantyúra akasztja a kis bádogkeretes tükrozt, alája tesz egy újságpapírdarabot. Belemártja a pamacsot a vízbe, a sztaniolpapírba csavart rúdszappan végével habot kever, szappanozza az arcát. A vastag, fehér hab rezeg, egy-egy foszlánya leválik, pilinkézik a föld felé, mint egy nagy hópehely. Rámnéz a fehér álarc mögül, elmosolyodik, és egy habfodrot pötytyint az orromra. Az ablakhoz rontok, ágaskodom, hogy láthassam magam a kallantyúra akasztott tükörben. Közben előveszi a fenőszíjat, az ajtókilincsbe akasztja, feszesre húzza, és megfeni rajta a borotvát. Fény, szappan- és vasárnapillat. Az ablakhoz megy, kicsit meggörnyed, hogy egy magasságban legyen az arca a tükörrel. Borotválkozik. A fekete pötytös habot az újságpapírba törli. Kézfejét végighúzza az arcán, az álla alatt, a fülében habpötytyök. Megmossa az arcát. Ragyog be az ablakon a nap. Ragyog a vasárnap.

Elsőtétedik a lemez, lehet, hogy sohasem lehet többé ezt a képet előhívni. Hol van apám? „Apád a kávéházban van.” Kávéházban? Egy lépcsőn kell lemenni, de hiszen ez egy uszoda. Belevetem magam a vízbe, úszni kezdek, s akkor látom, hogy odalent a víz alatt apró kis asztalok körül emberek ülnek. Ha valamelyiknek elfogy a levegője, föláll, elrúgja magát a padlótól, följön a víz színe fölé, lélegzetet vesz és lemerül újra. Ott járkál közöttük a pincér, tálcaján poharak. Érzem, hogy illetlenség fölöttük úszkálni, nézem, hogy van-e lent szabad hely. Egy asztal mellett egyedül ül egy férfi, vele szemben üres hely. Leereszkedem, leülök a székre, ránézek a szemben ülőre. Apám. Egy darabig szótlanul ülünk, aztán fölkel, int, hogy menjek vele. A vállamra teszi a kezét, valamit mond, de nem értem, mit, csak a szavakkal együtt kitóduló légbuborékokat látom fölszállni. Megyünk a kijárat felé.

A fekete üveglemezeket visszacsúsztatom a papírtokba, óvatosan visszahelyezem a szekrény mélyére. Nehezek, törékenyek.

Hogy is mondta? „Ha nagyon távoli, homályos csillagot látsz az éjszakai égen, nézz egy kicsit mellé. Meglátod, fölragyog.”

Magyar Napló 2003/6.